

قوه قضائیه از دیدگاه امام خمینی(ره)

امام خمینی(ره) به عنوان بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، پس از پیروزی انقلاب توجه ویژه ای به دستگاه قضایی داشتند و حقوق ملت و مراقبت از آن را از جمله وظیفه های مهم و اساسی این نهاد برشمردند و بر استقلال دستگاه قضایی تاکید فرمودند.

امام خمینی(ره) به عنوان بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، پس از پیروزی انقلاب توجه ویژه ای به دستگاه قضایی داشتند و حقوق ملت و مراقبت از آن را از جمله وظیفه های مهم و اساسی این نهاد برشمردند و بر استقلال دستگاه قضایی تاکید فمهدند.

هیچ نقطه ای از هستی ملت و جامعه ای را نمی توان یافت که نسبت به امنیت و آرامش و آثار ارزشمند آن احساس نیاز نکنند و در نقطه مقابل از ناامنی و هرج و مرج و تعدی به جان و مال در رنج و تنگنا قرار نگیرند. از این رو در هر جامعه ای وجود دستگاهی برای ایجاد نظم و امنیت و رسیدگی به جرائم به عنوان یک نیاز ضروری است. در جامعه اسلامی نیز این نگاه و اندیشه با پیروزی انقلاب اسلامی به وسیله امام خمینی(ره) ایجاد شد و نتیجه آن دگرگونی در سیستم حقوقی ایران بود.

امام خمینی(ره) در بخشی از سخنان خود درباره قضاوت می فرمایند: «منصب قضاوت از مناصب جلیله ای است که از طرف خدای متعال، برای پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و از طرف او برای ائمه معصومین علیهم السلام و از طرف آنان برای فقیه جامع شرايطی که شرايطش می آید ثابت است...».

پژوهشگر گروه اطلاع رسانی ایرنا به مناسبت هفته قوه قضائیه با «حسین زرینی نهایندی» رییس مرکز اسناد قوه قضائیه و مدرس دانشگاه درباره نهاد قضا و قضاوت در اندیشه امام خمینی(ره)، به گفت و گو پرداخت.

زرینی نهایندی در ارتباط با منصب قضاوت گفت: دآوری میان مردم و فیصله دعاوی، منصب والایی به شمار می رود و قاضی عهده دار این سمت است. قضاوت یک منصب و مقام شرعی و یکی از شوون فقیه جامع به حساب می آید. قضا یکی از مهمترین ارکان حکومت اسلامی محسوب می شود و شاید با جرات بتوان گفت که اساسی ترین وظیفه هر حکومت فصل خصومت و رفع ماده نزاع میان شهروندان و تحقق عدالت در عرصه های گوناگون اجتماعی است.

رییس مرکز اسناد قوه قضائیه با اشاره به پیروزی انقلاب اسلامی و تغییرهای نهاد قضاوت در کشور بیان داشت: بعد از پیروزی انقلاب اسلامی برای ایجاد یک نظام قضایی مناسب الگوهای متعددی قابلیت پیشنهاد و اجرا داشتند، اما نظام جدید ایران که برپایه آرمان های مذهبی مطرح شده و مقبولیت یافته بود برای قوه قضائیه نیز بایستی ماهیتی اسلامی قایل می شد و چنین طرحی مستلزم ایجاد تغییرهای گسترده در تمامی شئون قوه قضائیه بود. چرا که کارکنان و قاضی ها باید با معیارهای جدید تطبیق داده شوند تا صلاحیت آنها احراز و روند دادرسی و مراحل مختلف آن دگرگون شود.

همچنین قوانین به تغییرات گسترده و دگرگونی کلی نیاز داشتند و در نهایت نیاز بود تا استقلال قوه قضائیه از راه وابستگی غیر مستقیم آن به قوه مجریه مشخص شود.

نکته دیگری که با پیروزی انقلاب اسلامی مطرح شد، اصلاح دادگستری بود. اصلاح دادگستری شامل مواردی چون قوانین، تشکیلات و قضاوت به شمار می رفت که تمام آن بر عهده شورای عالی قضایی واگذار شد و محور همه این تغییرها اسلامی شدن امور و هماهنگی آن با موازین شرع بود.

از این رو دستورهای امام راحل(ره) در سال های نخست پیروزی انقلاب در مراحل مختلف نشانگر جایگاه رفیع دستگاه قضایی و قاضی ها در اسلام و رسالت خطیر این دستگاه است. امام خود به ابعاد مهم حقوق ملت و مراقبت از آن اشاره فرمودند و از تندروی های بیجا و تخلف از قانون و اقدام های خودسرانه و خارج از معیارهای قانونی و شرعی با شدت انتقاد می کردند.

همچنین امام خمینی(ره) بر اصل استقلال قاضی و استقلال دستگاه قضا در اسلام و اینکه قاضی در مقام و مسند قضاوت جزء به خدا و حق و وظیفه و تکلیف به چیز دیگر نیندیشد؛ تاکید می کنند و می فرمایند: «من این را کراراً گفته ام، اگر از من توصیه برای کسی آمد، از دفتر من برای کسی توصیه آمد، از کسانی که به من مربوطند توصیه آمد، بزنید به دیوار. قاضی نباید تحت تأثیر کسی باشد. قاضی آزاد است و باید در محیط آزاد عمل بکند. توصیه ها را هیچ به آن اعتنا نکنید. اگر یکوقت توصیه بحقی است که خوب، آن وقت شما البته باید توصیه بحق را رسیدگی بکنید. بر فرض که توصیه هم نشود، باید رسیدگی بکنید. اگر خدای نخواست یک توصیه ای است که ناحق است، هیچ نباید به آن اعتنا کرد. در هر صورت قاضی مستقل است و خودش باید نظر بدهد؛ لکن خدا را شاهد ببیند. این قلمی که دست می گیرد قلمی است که ممکن است که آبروی یک مسلمی را از بین ببرد؛ و ممکن است احقاق حقی بکند.»

این مدرس دانشگاه با اشاره به دیدگاه امام خمینی(ره) درباره نهاد قضاوت و قوه قضائیه بیان داشت: امام خمینی(ره) در جایگاه یک اسلام شناس جامع نگر و مسلط به ابعاد «فقه اسلامی» و هم در مسوولیت زمامدار اسلامی و واضع نظریه حکومتی ولایت فقیه کامل ترین رهنمودها درباره امنیت اجتماعی و قضایی را ارائه داده اند و تمام این رهنمودها و دستورالعمل ها

مطابق قوانین و شرع اسلام است.

ایشان در کتاب ولایت فقیه می‌فرمایند: «احکام اسلام محدود به زمان و مکانی نیست، تا ابد باقی و لازم الاجر است و تنها برای زمان رسول اکرم (ص) نیامده تا پس از آن نیز متروک شود... این حرف که قوانین اسلام تعطیل پذیر یا منحصر و محدود به زمان یا مکانی است بر خلاف ضرورت اعتقادی اسلام است».

وی در ادامه با اشاره به فرمان 8 ماده ای امام به مسوولان قضایی کشور اظهار داشت: ایشان در این فرمان می‌فرمایند: «در تعقیب تذکر به لزوم اسلامی نمودن تمام ارگان های دولتی به ویژه دستگاه های قضایی و لزوم جانشین نمودن احکام الله در نظام جمهوری اسلامی به جای احکام طاغوتی رژیم جبار سابق، لازم است تذکراتی به جمیع متصدیان امور داده شود».

همچنین امام راحل در نخستین ماده از فرمان به قضات می‌فرماید: «تهیه قوانین شرعی و تصویب و ابلاغ آنها با دقت لازم و سرعت انجام گیرد و قوانین مربوط به مسایل قضایی که مورد ابتلای عموم است و از اهمیت بیشتری برخوردار است در راس سایر مصوبات قرار گیرد».

مهمترین نکته در دستورالعمل امام به قاضی ها توجه آنها به امنیت و شناخت جایگاه امنیت اجتماعی و قضایی و همچنین ضرورت تجلی استقلال و قدرت در دستگاه قضایی برای پیشبرد امور و رسیدگی به جرایم و احقاق حقوق ملت است. ایشان در این باره می‌فرمایند: «آقایان قضات واجد شرایط اسلامی چه در دادگستری و چه در دادگاه های انقلاب باید با استقلال و قدرت بدون ملاحظه از مقامی احکام اسلام را صادر کنند و در سراسر کشور بدون مسامحه و تعویق به کار پراهمیت خود ادامه دهند. و مامورین ابلاغ و اجرا و دیگر مربوطین به این امر باید از احکام آنان تبعیت نمایند تا ملت از صحت قضا و ابلاغ و اجرا و احضار احساس آرامش قضایی نمایند و احساس کنند که در سایه احکام عدل اسلامی جان و مال و حیثیت آنان در امان است...».

توجه و دقت در این دستورالعمل به صراحت نقش حیاتی و محوری امنیت اجتماعی را نمایان می‌کند و همه زمامداران و دولتمردان را به این واقعیت توجه می‌دهد که حصول و تثبیت امنیت و آرامش زمینه ساز همه رشدها و سلامت ها و آسایش ها است.

رییس مرکز اسناد قوه قضاییه، عدالت در نظام قضایی را مهم دانست و یادآور شد: از جمله مباحث های دیگری که در اسلام بسیار به آن تاکید شده اصل عدالت است. از این رو عدالت در نزد قاضی ها نیز از جایگاه ویژه ای برخوردار بوده و امام (ره) عدالت را غایت برپایی حکومت اسلامی می‌دانند و شأن قضا را با تحقق عدالت می‌دانستند. ایشان در این ارتباط می‌فرمایند: «بدیهی است تصدی حکومت به دست آوردن یک وسیله است؛ نه اینکه یک مقام معنوی باشد؛ زیرا اگر مقام معنوی بود، کسی نمی‌توانست آن را غصب کند یا رها سازد. هرگاه حکومت و فرماندهی وسیله اجرای احکام الهی و برقراری نظام عادلانه اسلام شود، قدر و ارزش پیدا می‌کند؛ و متصدی آن صاحب ارجمندی و معنویت بیشتر می‌شود.» و «ما که می‌گوییم حکومت اسلامی، می‌گوییم حکومت عدالت».

**نقل قول های مستقیم از منابع زیر است:

تحریرالوسیله، ترجمه فارسی، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)

صحیفه امام، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)

ولایت فقیه حکومت اسلامی، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)